

Posudek na disertační práci Mgr. Tomáše Klímka *Vnímání prostoru a orientace v krajině v českém středověku (12.-14. století)*

Disertační práce je věnována v české historiografii dosud netradičnímu, lze říci transdisciplinárnímu tématu, prostoru (a času) z pohledu obyvatele středověkých českých zemí. Rekonstruovat vnímání prostoru, ať už jako abstraktního pojmu nebo části krajiny s využitím středověkých vyprávěcích, úředních i jiných (např. literárních) pramenů, je velmi obtížné. Tyto prameny zachycují často jen vágní odraz skutečného dění v lidské mysli a teprve jejich pečlivým rozbořením a vzájemným konfrontováním se lze dobrat relativně objektivního výsledku. Mgr. Tomáš Klímek se pokusil přispět svou disertací k částečnému posunu ve studiu vnímání prostoru českých zemí středověkým člověkem jako subjektem, spoutaným dobovým náboženskými cítěním, představami a obavami z mnoha nebezpečí v krajině.

Autor časově vymezil téma disertace 12.-14. stoletím a zvolenou etapu zdůvodnil s přihlédnutím k probíhajícím procesům v tehdejší společnosti. Pečlivě prostudoval množství titulů odborné literatury, domácí, ale zejména zahraniční, která k problematice přistupovala z různých pohledů, filozofického krajinářského, dějin mentalit aj., avšak daným tématem se přímo nezabývala. Z pramenné základny využil příslušné edice dobových kronik, středověkých filozofických textů, listinného materiálu, středověké lyriky a mnohých dalších písemných dokumentů s přesahem do raného novověku.

V jednotlivých kapitolách se Mgr. Tomáš Klímek nejprve zaměřil na různé aspekty vnímání prostoru v středověkých kosmologických konceptech. Zaměřil se na porovnání chápání prostoru ve středověku a v současnosti. Ze středověké krajiny dále zvolil krajinný prvek lesa jako realitu i pojem a dospěl k názoru, že v představách středověkého člověka netvořil les specifickou jednotku heterogenního prostoru. Pracoval s pojetím lesa jako literárním klišé, viz též jeho studie v ČČH 107, 2009, s. 733-768 *K dobovým náhledům na les českého středověku. Literární klišé nepřátelského prostředí*.

K dalšímu v pořadí druhému nosnému tématu práce, patřila orientace v krajině a její vyjádření prostřednictvím studovaných pramenů. Použité texty autor analyzoval různými metodami, provedl pečlivý rozbor termínů, označujících vztah k prostoru a pohybu v něm, tj.

stabilní polohu, směřování, blízkost či vzdálenost apod. Výsledky studia doprovodil ukázkami textů, tabulkami a grafy.

Souhlasím zcela s autorem, že, cituji, „*Pokud jde o zpětný vliv textů na utváření mentálních map, domnívám se, že u orientace v prostoru nabyly na důležitosti až s novověkým přechodem od textových k obrazovým mapám,*“ s. 215 práce. Dovolím si jen poznamenat, což je autorovi jistě známo, že pro české země je tímto obdobím 16. století a s ním první tištěné i rukopisné mapy.

Středověká krajina českých zemí a tedy i prostor jako obraz skutečnosti v myslí člověka a jeho interpretace dobovými prameny si zaslouže i nadále výraznější pozornosti. Náměty pro další studium tématu vyjádřil autor v závěru své práce a lze je jen podpořit. Jedním z možných problémů se jeví prostupnost krajiny, a to vesnické i městské, tedy nejen její velikost, proměnlivost a vymezení vůči dalším krajinám. Prostupnost ve smyslu možností a schopností překonávat přírodní překážky, vytyčené hranice větších i menších regionů a vnímání účelu této prostupnosti – tedy nejen „kam a kudy,“ ale také „proč tam a právě tudy.“

Tato i mnohá jiná témata mohou být jedním z dalších cílů autora disertace. Domnívám se, že jak teoretické uchopení tématu tak i analytická část jsou dobrou ukázkou historické práce s vazbou – mimo jiné - na historickou geografii, toponomastiku a další hraniční disciplíny. Tomáš Klíček provedl široký výzkum a shromáždil imposantní soubor údajů a poznatků. V práci jsou obsažena mnohá témata, vhodná pro další rozpracování. Jednotlivé kapitoly jsou pojaty systémově, s pochopením problematiky a s hlubokou znalostí tématu. Poznámkový aparát je velmi obsáhlý, autor s cílem seriózně doložit a vysvětlit všechna tvrzení a údaje často přesáhl obvyklý citační úzus, což však lze v disertační práci respektovat. Jazykový styl disertace je vysoce odborný, přesto však kultivovaný a čtivý. Po formální stránce je disertace zpracována odpovídajícím způsobem.

Disertační práci Mgr. Tomáše Klímka k doporučuji obhajobě.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

V Praze dne 16. 3. 2011